

Educar en diversitat sexual i drets humans a través de l'art

Ricard Ramon (Universitat de València)

Ricard Huerta. *Transexeducar. Arte, docencia y derechos LGTB*.
Barcelona-Madrid, Editorial Egales, 2016, 219 p.

L'aproximació, des de la reflexió i l'anàlisi crítica, a treballs i recerques de companys de professió i amb els que compartim tantes inquietuds, apassionaments investigadors i trajectòries professionals, és una feina que ens permet aprofundir de manera exhaustiva en temàtiques que ens esperonen i ens provoquen autoreflexions sobre la nostra pràctica docent i de recerca. Cal no oblidar que som investigadors de l'educació, perquè el nostre focus és la millora de les pràctiques i metodologies docents i perquè encara creiem fermament en què aquestes pràctiques investigadores, aquesta docència compromesa i en constant revisió, és la nostra ferramenta, són les nostres armes per destruir les accions i les actituds de societats o persones injustes, i perquè no dir-ho, sense cap mesura ètica. Amb la nostra investigació, amb la nostra pràctica docent, construïm les bases per armar una nova estructura social, basada en les llibertats individuals i el foment de la riquesa de la diversitat cultural i existencial que impliquen les opcions de vida i de recerca identitària de les persones que formen part d'ella, amb llibertat, i amb els valors de l'ètica universal com a bandera. Una bandera multicolor, sense dubte.

El llibre, respon a tota una dinàmica i línia investigadora, encetada per l'autor i per altres membres i companys de treball del grup CREARI, grup de Recerca en Pedagogies Culturals, que van organitzar a la Universitat de València el I Congrés

Internacional d'Educació Artística i Diversitat Sexual, EDADIS, al novembre de 2014, que juntament amb varies publicacions vinculades en forma d'articles per l'autor i altres, es reforça amb els monogràfics de varies revistes al respecte així com la publicació del volum *Educación Artística y Diversidad Sexual* (Huerta i Alonso, 2015). Entre algunes de les aportacions que prèviament a l'aparició del llibre del professor Huerta, s'havien publicat sobre la diversitat sexual, l'educació i l'art podem destacar els articles del mateix autor publicats a *Temps d'Educació* (2014), *Aula de Secundària* (2014) i *Cuadernos de Pedagogía* (2014); les aportacions de Germán Navarro (2014), el text de les professores Paloma Rueda y Amparo Alonso (2014), o la meua pròpia aportació en conjunt amb Rosa Sanchis (2014), entre alguns altres.

El primer que cal destacar en l'elaboració d'una reflexió i anàlisi d'un text centrat en la nítida i contundent defensa dels drets humans, i especialment dels drets de la comunitat LGTB, és el de la seua necessitat permanent i la seua imprescindible inclusió a l'aula i la pràctica educativa, sense pal·liatius ni tebiesa. La qüestió és transcendent i va molt més enllà de creure que es defensen drets d'un determinat col·lectiu, no és això únicament, es tracta de drets universals i necessaris i que afecten per igual a tots, independentment de la seua condició i la seua opció de vida. Incorporar a les narra-

tives pedagògiques de forma habitual, una qüestió tan essencial com aquesta i que, incomprendiblement, encara està lluny d'algunes pràctiques educatives i docents, és una qüestió de necessitat natural. Més encara, davant algunes pràctiques reaccionàries i indecents que determinats grups i col·lectius sense escrúpols ni la mínima ètica, promouen en contra dels drets més inalienables de qualsevol ésser humà, que és la seua llibertat i les seues opcions de vida i d'existència. Actituds com aquestes cal resoldre-les amb la llei, de forma contundent, perquè no es pot permetre cap atac a la forma de sentir-se i estar en el món de cap persona, però especialment és possible combatre-les amb la pràctica educativa. L'educació ha de ser el pilar bàsic que construeix la solidesa i el suport necessaris per a establir un criteri d'absoluta normalitat i que siga capaç de vehicular unes formes de relació entre humans basades en la necessitat i la norma de què és, precisament la diversitat, aquella que enriqueix de manera substancial les experiències humanes. Aprendre a considerar la diversitat com al valor absolut de la normalitat, és una prioritat de treball a les aules.

Certament, un llibre com el del professor Ricard Huerta, ens obri oportunitats per encetar múltiples reflexions que cal compartir. La primera i a parer meu la més important, és la que afecta de forma directa al sistema educatiu, i que en el llibre s'explicita de forma clara i contundent, la presència de l'homofòbia en les aules. Una realitat obstinada i terriblement dolenta per a milers d'alumnes que han de sofrir, fins a límits insuportables, cap límit és en realitat suportable si atempta contra qualsevol dels drets bàsics i fonamentals d'algun ésser humà. Efectivament, tal com el mateix autor explicita, la diversitat sexual és encara

avui en dia un tema pendent a les aules i al mateix sistema educatiu. Un tema que cal resoldre ja, sense esperar la bona voluntat de qualsevol instància política o legislativa. Una rêmora ben habitual per desgràcia entre alguns docents, és la de recórrer al victimisme fàcil com a suposat impediment de pràctiques de pedagogia valenta, com ara l'argument del currículum, dels programes o de les lleis educatives de torn. No hem d'esperar al fet que una llei educativa ens obligue a posicionar-nos en la defensa dels drets LGTB en l'aula o a tractar la diversitat sexual com a part del discurs pedagògic, que no ho oblidem, són drets vinculats a les llibertats individuals més bàsiques i fonamentals, no calen excuses. Pensem que la pràctica professional docent, és una pràctica, per damunt de tot, crítica i compromesa socialment i èticament, i si no és així, és una simple pràctica instructiva però no educativa.

Un altre aspecte fonamental en les aportacions i les reflexions que ens ofereixen les investigacions del professor Huerta en aquest llibre, deriva de la clara assumpció de l'educació artística com a un instrument i un mitjà privilegiat per a treballar de forma contundent, dinàmica i creativa, problemàtiques socials vinculades a qualsevol aspecte que vulnere els drets humans, i òbviament es mostren com un instrument per desenvolupar narratives per combatre l'homofòbia des de les aules i la tasca docent. El llibre fa un repàs exhaustiu per un bon grapat d'aportacions de llibres i filmografia, i especialment d'autors i artistes compromesos, que converteixen les seues opcions vitals i el seu recorregut biogràfic, en una activitat professional arrelada a les seues pràctiques artístiques, oferint lliçons de vida elementals i pràctiques sobre la necessitat dels compromisos personals i socials.

Entre les aportacions i els camins que transita el llibre, trobem com l'autor vincula els creadors i les seues creacions, especialment el cinema, la literatura i les arts visuals i performatives en general, amb una oportunitat educativa potencial, que treballada i assimilada a l'aula, amb la mediació d'un professional de la docència, es constitueix en tota una bateria de recursos pedagògics, que a més del seu valor intrínsec com a obres d'art, són posseïdores de valors socials i d'actituds compromeses amb l'ètica i els drets humans, tant per la mateixa narrativa de les obres, com pel posicionament vital, biogràfic i compromés dels seus creadors, com ja hem vist.

El llibre ens recorda com el cinema i la literatura posseeixen una potencialitat educativa de primera magnitud, potencialitat que òbviament ja es coneix i s'utilitza per part de molts docents, però la gran virtut del text del professor Huerta, es troba en vincular les obres narratives, artístiques i audiovisuals amb els seus creadors i la seua postura vital i existencial com a fonament.

Com també explica molt clarament el professor Ricard Huerta amb la introducció d'un concepte que mereix un major tractament reflexiu en aquest text, tots som «trans» en el sentit que tots tenim dret a «transitar per identitats canviants». Possiblement, aquest és a parer meu, un dels conceptes més interessants introduïts pel llibre al nivell de provocar-nos una reflexió educativa de forta empremta. En paraules del propi autor: «Lo primero que de deberíamos aclarar es que los conceptos "transexualidad" y "transgénero" están siendo suplantados por el concepto «trans», algo que supone eliminar las barreras del binarismo imperante para llegar a conclusiones tan arriesgadas y

motivadoras como que «todos somos trans», es decir, todos tenemos derecho a transitar por identidades cambiantes» (Huerta, 2016, p. 24).

El concepte de transeducar, que posa títol al llibre i que jo mateix vincule a altres conceptes que he treballat en ocasions anteriors i que continuen formant part dels meus trànsits investigadors, com el de la transfiguració educativa o subversió educativa (Ramon, 2013), és la clau i l'essència del llibre i de les propostes de recerca i pràctica docent que proposa. El de transeducar, és un concepte magistral, en el sentit més ample de la paraula vinculada al paper del mestre, una proposta de llarg recorregut i que convida al seu autor a continuar treballant com a concepte i com a marc de referència per construir tota una nova dinàmica de relacions pragmàtiques de la pràctica educativa.

Coincidim totalment amb l'autor quant afirma que la clau està en la formació dels docents. Tots aquells que ens dediquem a la formació dels futurs docents en els àmbits d'educació infantil, primària i secundària, tenim una responsabilitat essencial en la nostra tasca, alhora d'incorporar en la nostra pràctica docent, que influirà notablement en la futura pràctica docent dels nostres alumnes, pràctiques i experiències transeducadores, que permeten bastir nous instruments i formes de treball, basades en les pràctiques i les experiències artístiques, en el nostre cas, com al llenguatge per excel·lència alhora de tractar temàtiques efectivament transeducadores.

El llibre és un luxe que cal difondre en tots els àmbits educatius i la primera batalla que haurà de superar, és el possible perill que implica, que una part del professorat, influït per la heteronormativitat social o per la seua condició heterose-

xual, pense que és una problemàtica que no forma part d'ell i que per tant no arribe a difondre's de forma ampla i massiva entre tota la comunitat educativa. Això, a pesar de l'aparent normalitat i els grans avanços socials i legislatius produïts en els últims anys, almenys en el nostre marc jurídic i social, que són indubtables. Aquest fet demostra a les clares, la urgent necessitat de la seua màxima difusió i ens fa transparent un problema d'extrema gravetat, que és de caràcter social, però afecta directament als professionals de la docència. Cal superar aquesta barrera i cal que un llibre com aquest, perquè les aportacions que ens proposa són instruments pedagògics i replantejaments imprescindibles sobre la pràctica docent de qualsevol mestre o professor, arribe a les mans de centenars de docents i, per damunt de tot, s'incorporen a les aules en les quals encara estan absents, les problemàtiques que el llibre planteja, com a experiències quotidianes de la pràctica educativa habitual.

Referències

- Huerta, R. i Alonso, A. (2015) *Educación Artística y Diversidad Sexual*. València, Publicacions de la Universitat de València.
- Huerta, R. (2014a) «Arte y diversidad sexual» *Cuadernos de Pedagogía*, 449, p. 46-75.
- Huerta, R. (2014b) «Construir espais de llibertat. Investigar en educació artística i diversitat sexual». *Temps d'Educació*, 47, p. 115-130.
- Huerta, R. (2014c) «Diversidad sexual y educación artística, el cine de Ventura Pons». *Aula de Secundaria*, 10, p. 25-27.
- Huerta, R. (2014d) «La diversitat sexual en la formació de Mestres. El cinema com a argument creatiu». *Temps d'Educació*, 46, p. 231-246.
- Ramon Camps, R. (2013) «Entorno multidimensional y construcción identitaria en las prácticas de educación artística». *Arte y Movimiento*, 8, p. 9-20.
- Ramon Camps, R. i Sanchís, R. (2014) «Identidades complejas y subversión en las artes. El proyecto Karicies». *Aula de Secundaria*, 10, p. 29-32.
- Rueda, P. i Alonso-Sanz, A. (2014) «Docentes en formación y diversidad sexual. Reflexiones sobre cultura visual en series infantiles de televisión». *Cuadernos de Pedagogía*, 449, p. 68-70.
- Navarro, G. (2014) «Iconografía de la homofobia. Una propuesta de trabajo para secundaria». *Aula de Secundaria*, 19, p. 10-14.